

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ט / גליון שפח
ערש"ק פרשת מקץ ה'תשע"ג

מדוע מל יוסף את המצריים

התוכן הפנימי בנרות חנוכה

בדיני שחיטה אצל השבטים

כפיית היצר ותאוות הגופניות

בשורה טובה למבקשי ה'

בימים אלו יוצא לאור עולם הספר "דרכי החסידות"
פרקים בחיי חסידים הראשונים ובדרכי עבודת השי"ת

ג"ן נושאים בדרכי החסידות וחיי החסידים
על סדר פרשיות השבוע

התבוננות • לימוד החסידות • תפילה, בטחון • תשובה • אמונה • אהבת ישראל • גמילות חסדים • מטרת ירידת הנשמה • אתכפייא • התועודות חסידית • חיצוניות ופנימיות • רבי וחסיד • אנשים פשוטים • גודל אמירת תהלים • תורת החסידות • ביטול • מעלת הגוף • טיפוס חסידים ועוד עשרות נושאים עיקריים מעולם החסידות וחיי החסידים

ניתן להשיג בחנויות המובחרות
להזמנות: +1347-635-5149

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת מקץ, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שפח), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

שנת המאתיים להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע

לקראת שבת

כז

כיון שלא הי' ברשותו נייר אחר), הגיע אליו מכתב מאביו, שבו נכתב בודאי בקשר לעניינים שנגעו לו באותו הזמן.

[אמר כ"ק אדמו"ר הרש"ב לעצמו:] אימתי יכול להיות אתכפיא כזו כמו אתהפכא... המתין ופתח את המכתב רק לאחר שלוש וחצי שעות, והתבטא על כך:

"שלוש וחצי שעות הללו עסקתי והתעסקתי, בזמן זה אחזתי בהתקשרות עם אבי [כ"ק אדמו"ר מהר"ש], הייתי בדביקות רוחא ברוחא כמו דביקות גופא בגופא, וע"ד המבואר במדריגת הגוף שיהי' לעתיד לבא".

(תרגום מספר השיחות תרצ"ז עמ' 163 ואילך)

"שכחתם שאתם אוכלים דייסה"

בהתוועדות י"ט כסלו תרנ"ג התוועד כ"ק אאמו"ר [מוהרש"ב] . . [ובין השאר דיבר] אודות הרה"ק ר' לוי-יצחק מברדיצ'וב, שהי' מנשק את האתרוג בליל סוכות.

אבי דיבר אז מהיכן נבעה הנשיקה, וביאר מענין חיבת המצוה, העונג שבמצוה. והי' תענוג לשמוע את הדברים.

בין המסובין ישב יהודי חסידי ששמע והבין מה שדובר, ושמע זאת מתוך תענוג.

בעת ההיא אכלו את הדייסה ("קאָשע") של י"ט כסלו (כפי המנהג, שבי"ט כסלו מבשלים דייסת כוסמת ("גריקענע קאשע"); שהרי לכל מדינה יש את המאכל האהוב ביותר, ובלויטא [מקום מושבו של אדמו"ר הזקן, שנשתחרר בי"ט כסלו] המאכל האהוב הוא דייסת כוסמת ("גריקענע קאשע")).

אותו יהודי ששמע את הדיבורים אודות חיבת מצוה מתוך תענוג – אכל מהדייסה מתוך עונג. אבי הרגיש שהתענוג של הדיבורים התחלף אצל הלה בתענוג אכילת הדייסה, שאותה אכל מתוך תענוג (לא באופן שיהודי חסידי צריך לאכול).

העיר לו אבי: "שכחתם שאתם אוכלים דייסה".

[והסביר כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ:]

עונג המוחין בהסבר חיבת המצוה – שבזה הלה הי' עסוק – גרם לתענוג של נפש הטבעית באכילת הדייסה, והאוכל לא הרגיש כלל, כי לא הי' עסוק באכילה, רק בהענין ששמע, ובכל זאת הנפש הטבעית עשתה את שלה. האוכל לא הרגיש שהנפש הטבעית העבירה את העונג גם להדייסה.

וזהו מה שאמר לו [כ"ק אדמו"ר הרש"ב]: "שכחתם שאתם אוכלים דייסה".

[וסיים כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ:]

בין אלו שהיו באותה ההתוועדות, נכח גם בחור בן תשע-עשרה. שנים רבות לאחר-מכן פגשתי באמריקה בשנת תר"צ. לא זכרתי את הסיפור דלעיל, וכששוחחנו הזכיר הוא את המילים של אבי "אשר יש לזכור שאוכלים דייסה".

אלו מלים של "עצמי".

(תרגום מספר השיחות תרח"ץ עמ' 250 ואילך)

פתח את המכתב רק לאחר שלושת-רבעי שעה

כ"ק אאמו"ר [הרש"ב] סיפר שבזמן שברח לפטרבורג [מחמת הצבא], והתחבא שם בעליית גג (ישנו מאמר אחד שכתב אז וכתבו על נייר של סוחר אחד והבלנק הי' עם פירמה [של אותו סוחר]

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב יוסף גליצנשטיין, הרב צבי הירש זלמנוב,
הרב שלום חריטנוב, הרב אברהם מן, הרב ישראל ארי' ליב רבינוביץ', הרב מנחם מענדל רייצס

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

ארץ הקודש
ת.ד. 2033
1469 President St.
כפר חב"ד 60840
#BSMT
Brooklyn, NY 11213
03-738-3734
718-534-8673
הפצה: 08-9262674
www.likras.org • Likras@likras.org

תוכן העניינים

שכחתם שאתם אוכלים דייסה

אתה בוודאי סבור, שתענית פירושה שלא לאכול מהנץ החמה ועד שקיעתה. ולא היא, זה נקרא "לרזות". תענית היא עבודה. עשה חשבון-נפש לעצמך בכל יום למשך רבע שעה. בלום פיך, אינך צריך לחשוב דא"ת, אלא תחשוב על עצמך.

תענית היא עבודה, לא לרזות

פעם התאונן חסיד לפני הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש, כי הוא בעל תחבולות וכל ענין אצלו הוא בערמומיות. הורה לו הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש שיתענה שש-מאות ימים. החסיד תמה במאוד על כך.

הסביר לו הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש: אתה בוודאי סבור, שתענית פירושה שלא לאכול מהנץ החמה ועד שקיעתה. ולא היא, זה נקרא "לרזות". תענית היא עבודה. עשה חשבון-נפש לעצמך בכל יום למשך רבע שעה. בלום פיך מלדבר, אינך צריך לחשוב דא"ת [דברי חסידות], אלא תחשוב על עצמך.

חלפו שנתיים ואותו חסיד נשתנה לחלוטין.

כשהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [מוהרש"ב] סיפר לי סיפור זה, אמר: הוא השתנה לא רק בכוחות הנפש שלו, אלא הוא השתנה גם ממהות למהות, לו ראית אותו היית מתפעל מהשינוי ממהות למהות שחל בו.

(תרגום מספר השיחות ה'תש"ד עמ' 122 ואילך)

ה. מקרא אני דורש.....

השינוי בחששו של יעקב מירידת בנימין בביאור טעמו של יעקב על אי ירידת בנימין למצרים "פן יקראנו אסון" מבאר רש"י "מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה"; ביאור הא שהביא זאת רש"י בירידה הראשונה של בני יעקב, דלא כבמדרש

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ה עמ' 213 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

"כי נר מצוה ותורה אור": המשמעות הפנימית דנרות חנוכה ושאר נרות של מצוה ג' חלוקות בנרות העשויין לאורה / גזירות היונים, המלחמה, הנס והמצוה מורים על ה"למעלה מטעם ודעת" / נרות חנוכה מטרתם היא הם בעצמם ג' עניינים בלימוד התורה / לימוד התורה אפילו לא לשם התקשרות בה' / "אינם בטלים לעולם"

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 813 ואילך)

טו. פנינים.....

דרוש ואגדה

טז. חידושי סוגיות.....

בדיני שחיטה אצל השבטים יביא מדרש הגמ' ויוסף פרע בית השחיטה, ויבאר דזהו רק מן הדרש וע"פ הפשט לא מצינו ששחט; יקדים דליכא לפרש שהי' מותר מהא דשחיטת נכרי מותרת קודם מ"ת; יסיק דלא הי' אסור באכילתו, ולא בהגשתו מדין ולפני עיור, כיון דלפי הפשט לא קיימו השבטים כל הדינים.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לה עמ' 181 ואילך)

כב. תורת חיים.....

מכתבי קודש ובהם עצות והדרכות לאלו ששאלו בעניני חלומות

כה. דרכי החסידות.....

שיחות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרריי"ץ מליובאוויטש נ"ע אודות העבודה הנדרשת בכפיית היצר הרע והתאוות הגופניות

שעוד סיבות לחלומות (עיין תניא פרק כ"ט וש"נ) יש להיות זהיר בק"ש שעל המטה, שיהי' גופו טהור יהי' זהיר בטבילת עזרא, והמזווה בפתח חדרו כשרה.

(אגרות קודש ח"ד אגרת ה'צו)

לברר אם לא פגעה בכבוד בן או בת בישראל

בעתו קבלתו מכתבו, בו שואל עצה בדבר החלומות המצערם את זוגתו שתחי':

הנה ראשית לכל צריך לבדוק את המזוזות בדירתם, וכן לשאול את זוגתו תחי', אם לא פגעה בכבוד בן או בת בישראל, בימים ההם, ואם הי' איזה פגיעה בכבוד בהנ"ל, אזי תבקש מחילה סתמית בפני שלשה מישראל, היינו שתאמר, שבאם פגמתי בכבוד בן ובת ישראל בשוגג או במזיד, הנני מתחרטת בלב שלם ומבקשת מחילה,

וכמדומה לי שכבר אמרתי לו, שקודם הדלקת נרות בעש"ק ובעריו"ט תתן צדקה לצדקת רבי מאיר בעל הנס (רמבעה"ן) כפי יכולתה – שלא להכביד על עצמה, ובטחוני אשר אחר כל הנ"ל יקל מעלי' ולאט לאט יסורו ממנ[ה] כל החלומות, ומהנכון שקודם השינה וקודם ק"ש שעל המטה תקרא איזה שורות בזכרונות כ"ק מו"ח אדמו"ר, אם באידיש או באנגלית מה שנקל לפני' יותר.

(אגרות קודש ח"ה אגרת א'רסה)

יבקש מחילת אביו בפני עשרה

הפ"נ [פדיון נפש] ע"ד האיש שי' שאביו ע"ה בא אליו בחלום כו' – יבקש מחילת אביו בפני עשרה, על אשר בעניני השנת אבלות לא כולם היו כדבעי. וידוע פס"ד תוה"ק אב שמחל כו' מחול. – וכן מהנכון שיבדקו התפלין והמזוזות בדירתו.

(אגרות קודש חט"ו אגרת ה'תקצו)

... במש"כ שבאה האם ע"ה בחלום וכו' – יש לברר אם הייתה הקבורה כדבעי (ולא נותחה אחרי פטירתה וכו'). וכן לבדוק המזוזות בדירתה.

(אגרות קודש חט"ו אגרת ה'תשסח)

מקרא אני דורש

השינוי בחששו של יעקב מירידת בנימין

בביאור טעמו של יעקב על אי ירידת בנימין למצרים "פן יקראנו אסון" מבאר רש"י "מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה"; ביאור הא שהביא זאת רש"י בירידה הראשונה של בני יעקב, דלא כבמדרש

א. בפרשתנו מסופר על שני פעמים שירדו בני יעקב למצרים, לשבור בר. ובקשר לפעם הראשונה שירדו, מספרת התורה (מב, ד): "ואת בנימין אחי יוסף לא שלח יעקב את אחיו, כי אמר פן יקראנו אסון". והעתיק רש"י את התיבות "פן יקראנו אסון" – ופירש: "ובבית לא יקראנו אסון? אמר ר' אליעזר בן יעקב: מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה".

וכבר העירו במפרשים (נחלת יעקב. משכיל לדוד. ועוד), שמקור דברי רש"י הוא במדרש רבה כאן (ב"ר פצ"א, ט), וכן בירושלמי (שבת פ"ב ה"ו); אמנם, רש"י שינה מדברי המדרש והירושלמי:

במדרש ובירושלמי דרשו דבר זה על הפסוק שבהמשך הפרשה, כאשר עמדו בני יעקב לרדת למצרים בפעם השני, ורצו לקחת עמהם את בנימין – ואז אמר להם יעקב (מב, לח): "לא ירד בני עמכם כי אחיו מת והוא לבדו נשאר וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה" וגו', ועל זה הוא שדרשו חז"ל: "מכאן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה";

אמנם רש"י בפסוק שם לא פירש מאומה, והביא מימרא זו על הפסוק כאן, המדבר על הפעם הראשונה שירדו בני יעקב למצרים.

ובפשטות ה' אפשר לומר, שאין בזה דיוק מיוחד, אלא שרש"י רק הקדים את מימרא זו; אבל מכך שרש"י מדייק לומר: "מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה", משמע שיש בכוונתו לשלול מקום אחר. והיינו שבא ללמדנו, שדוקא "מכאן" – הפעם הראשונה שירדו בני יעקב למצרים – ילפינו "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה", ואי אפשר ללמוד זאת מהכתוב דלקמן לענין הפעם השני' שירדו למצרים.

ב. ויש לבאר עומק כוונת רש"י, ובהקדים בירור בעצם המימרא – "מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה", דלכאורה צריך ביאור מה בדיוק הכוונה בזה (וכפי שנגעו בזה מפרשי רש"י):

הרי חשש זה, "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה", קיים לכאורה גם ביחס לכל האחים, לא פחות מאשר ביחס לבנימין – ואם כן, מדוע חשש יעקב דוקא ביחס לבנימין "פן יקראנו אסון", ולא חשש בנוגע לשאר האחים!?

והנה, בתרגום יונתן בן עוזיאל כאן פירש: "הוא טליא". וכן כתב הרמב"ן (פ' ויגש מד, כט): "מפני היותו נער ורך לא נסה ללכת בדרך". אבל קשה להלום תירוץ זה בדרך הפשט, שהרי בנימין ה' אז כבר כבן שלושים שנה – ולא יתכן לקרותו "רך". ואדרבה: "בן שלשים לכח" (אבות ספ"ה)!

זאת ועוד:

אם באמת היתה כאן סכנה ממשיית בנוגע לבנימין – למה צריך רש"י לומר "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה"? [ובפרט שרש"י אומר זאת בתורת חידוש – "מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה"] – הרי מובן בפשטות, שאם יש סכנה כפשוטה אין לשלוח את בנימין גם לולי קטרוג השטן, מצד עצם הסכנה!

ג. ויש לפרש:

הטעם שדוקא את בנימין לא רצה יעקב לשלוח – מבואר הוא מתוך לשון הכתוב עצמו, שדייק והדגיש: "ואת בנימין אחי יוסף".

לפי דעתו של יעקב, הרי שמיתת יוסף באה לו בגלל שהלך בדרך, ואז "ח' רעה אכלתהו" (וישב לו, ג). ולכן חשש יעקב על אחיו מאמו – בנימין – שלא תזיק לו הדרך.

והגם שפשוט הדבר שאסון שה' פעם אחת – רח"ל – אינו נחשב מעתה ואילך כסכנה קבועה לכל בני המשפחה – הרי כד דייקת אין זה האסון היחיד במשפחת בנימין; כי גם אמו רחל מתה בדרך [ראה פ' ויחי מת, ז: 'ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בדרך'. וראה גם פרש"י פ' ויצא לא, לב; פרש"י פ' ויגש מד, כב]. וכיון שה' דרך" כבר היתה סיבה לשתי אסונות במשפחה זו, הרי ה' זה יסוד מספיק עבור יעקב כדי שלא לשלוח את בנימין למקום שיש בו סכנה למשפחתו.

ובדוגמת המסופר בפרשה הקודמת (וישב לה, יא), שלאחר שמתו ער ואונן – בני יהודה שנישאו לתמר – לא רצה יהודה לתת את שלה בנו השלישי לתמר, "כי אמר פן ימות גם הוא כאחי". היינו, שלאחר

לבדוק התפילין והמזוזות ולהפריש לצדקה

במענה על מכתבה מ... בו כותבת ע"ד החלום והמאורע וכו'.

ותסיח דעתה מכל זה בהחלט, ובטח לא כל המזוזות בדירתה כשרות וצריך לבדוק, ומה טוב לבדוק גם התפילין של בעלה שליט"א, ומהנכון שלפני הדלקת הנרות בכל ערב שבת וערב יום טוב תפריש איזה פרוטות לצדקה, וכן יעשה בעלה בכל יום חול של שני וחמישי, להפריש איזה פרוטות לצדקה קודם התפלה,

ויתחזקו בבטחונם בבוא עולם ומנהיגו שהוא עצם הטוב ורוצה להיטיב לכל אחד ואחת מבני ישראל, ורק שצריך לעשות כלי המתאים לקבלת הברכה, והוא אורח חיים מתאים להוראת תורתנו תורת חיים, והרי זכות אבותם מסייעתם, ואחכה לבשורות טובות בכל האמור, ויהי רצון שיהי' בקרוב.

(אגרות קודש חי"ג אגרת ד'תרסו)

במ"ש אודות החלומות – צריך לבדוק המזוזות בדירתו שבטח יש שם הדורש תקון, וכן אשר זוגתו תחי' תשמור על מנהג הטוב של בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה קודם הדלקת הנרות בכל ערב שבת וערב יום טוב, ותעשה כן גם בימות החול ביום שני וחמישי בבקר – מובן דכ"ז צריך להיות בלי נדר.

(אגרות קודש חי"ז אגרת ו'רפב)

יישן – אם אפשר – בטלית קטן שציציותיו בדוקות, ובכיסוי הראש

במענה על מכתבו מ... מה שכותב אודות שכחה. הנה צריך לבדוק את התפילין שלו ושיהי' בקי עכ"פ באיזה פרקים משניות בעל פה, וכן עכ"פ פרק אחד מספר תניא קדישא, ויחזור עליהם מזמן לזמן ועל ידי זה יתחזק כח הזכרון.

ובמה שכותב אודות חלומות וכו', הנה יבדוק המזוזות בדירה בה דר וביחוד בהחדר בו ישן, ויישן – אם אפשר – בטלית קטן שציציותיו בדוקות, ובכיסוי הראש.

ועל שני הענינים האמורים [שכחה וחלומות], הנה בכל יום חול קודם תפלת הבקר, יפריש איזה פרנק (א' ב') לצדקה, והשי"ת יזכהו לבשר טוב בכל האמור לעיל.

(אגרות קודש חי"ג אגרת ד'שלג)

יש להיות זהיר בק"ש שעל המטה, ושיהי' גופו טהור

ענין החלומות המבלבלים.

ידוע ומרומז גם במאמרי רז"ל, אין אדם רואה אלא מהרהורי לבו, אשר החלומות הם תולדות המחשבה בטלה וכו' אשר במשך היום, וכשממעטים הסיבה בדרך ממילא מתמעט המסובב, וכיון

שתמר גרמה (לפי מחשבת יהודה) לשתי אסונות לשני אחים, הרי שהיא היתה "מוחזקת" כבר לקטלנית בנוגע לאח השלישי (וראה יבמות סד, ב, שבכגון דא אומרים "בתרי זימני הוי חזקה". ויש להאריך בזה, ואכ"מ).

ד. אמנם לפי זה, שוב אינו מובן לאידך גיסא: אם אכן ה' כאן חשש סכנה למשפחת בנימין – למה הוצרך יעקב להוסיף את זה "שהשטן מקטרג"?

אלא:

פטירת רחל – אם בנימין – היתה אמנם לפועל "בדרך", אבל סיבת פטירתה לא היתה ה"דרך" עצמה, אלא סיבות אחרות: היתה קללת יעקב שאמר ללבן "עם אשר תמצא את אלקיך לא יחי", [ולא ידע אז שהיתה זו רחל (ויצא לא, לב ובפרש"י)], והיתה גם סיבה טבעית: "ותקש בלדתה" (וישלח לה, טז).

אם כן, ה"דרך" לא היתה שם אלא בבחינת גורם נוסף בלבד;

ולכן הוצרך יעקב להוסיף: "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה". אמנם ה"דרך" כשלעצמה אינה מהווה סיבה מספקת כדי לחשוש "פן יקראנו אסון"; אך כיון שיכול להצטרף כאן חשש נוסף, שבשעת הסכנה "השטן מקטרג", לכן אמנם אין כאן סכנה מוחשית בנוגע לבנימין, אבל על כל פנים קצת סכנה יש כאן, שהרי סוף סוף (לדעת יעקב) יוסף מת בגלל הדרך, ורחל על כל פנים מתה בפועל בדרך –

לכן חשש יעקב "פן יקראנו אסון", כי חשש הסכנה שיש בדרך יכול לגרום לזה שהשטן יקטרג.

ובכל זה יובן היטב למה נאמר בפסוק "ואת בנימין אחי יוסף" – ולא "בן רחל" – כי דוקא בהאסון דיוסף הי' "הדרך" הגורם היחידי, ואילו זה שבנימין הוא "בן רחל" הרי אינו סיבה לסכנה ממש, אלא רק חזי לאיצטרופי לסכנה ממש שהיתה אצל יוסף.

ה. ומעתה יובן היטב מדוע על דברי יעקב בפעם השני' שירדו למצרים, וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה, רש"י אינו מפרש שזה משום "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה" (ולכן מדייק רש"י בלשונו: "מכאן" – שדוקא מהפעם הראשונה לומדים זאת):

כאשר חזרו בני יעקב מהפעם הראשונה שירדו למצרים, בלי שמעון, שנשאר במצרים – כבר חשד בהם יעקב "שמא הרגוהו או מכרוהו פיוסף" (ל' רש"י מב, לו). זאת אומרת, שאז – כיון שראה שגם "שמעון איננו", הרי אף שלפני זה האמין להם יעקב שחי' רעה אכלתהו, ולכן חשב אז ש"דרך" הוא סכנה לבנימין אחי יוסף, הרי עכשיו כבר החל יעקב לחשוב, שיוסף נעדר לא על ידי "חי' רעה אכלתהו". וכיון שחל שינוי בדעת יעקב בקשר למיתת יוסף, לכן לא יכול רש"י להמשיך ולפרש שיעקב חושש מפני קטרוג השטן בשעת הסכנה, כי –

לאחר שיעקב חשב שהעדר יוסף אינו מצד "חי' רעה אכלתהו", ובמילא הוא לא קשור עם ענין הדרך – שוב אין הוא יכול לחשוב ש"דרך" היא סכנה לבנימין, כי כל הטעם למחשבתו הקודמת שזו

חלמא טבא חזייתא

במשך זמן זה ודאי אמר תפלת הטבת חלום, ולכן חלום טוב הוא ואין עוד מזה לחשוב בו

במש"כ ע"ד חלום שחלם לפני כמה שנים – הרי במשך זמן זה ודאי אמר כמה פעמים תפלת הטבת חלום (בעת שהכהנים נ"כ וכיו"ב), ולכן חלום טוב הוא ואין עוד מה לחשוב בו.

(אגרות קודש חט"ו אגרת ה'תקד)

במ"ש בסיום מכתבו, מהו פשר חלומות שראה וכו', ידוע מאמר רז"ל, כל החלומות הולכים אחר הפה, ולכן יפתרם לטובה בטוב האמיתי הוא התורה והמצוה, עדוד רוח, וציווי על ההליכה בתורתנו ומצותי' מחיל אל חיל, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

(אגרות קודש חט"ו אגרת ה'תמא)

במענה למכתבו מ... בו כותב אודות המיחוש של זוגתו תחי'.

ויש מקום לומר שעדיין אין כל המזוזות כשרות או שהוקבעו שלא כדיון, ובכל אופן תסיח דעתה לגמרי מהחלומות כי אין בהם ממש, וכמאמר חכמינו ז"ל חלומות לא מעלין ולא מורידין ותתחזק בהנהגה מתאימה להוראות תורתנו חיים ובקיום מצותי' עליהן נאמר וחי בהם והשי"ת יצליחם למילוי משאלות לבבם לטובה, וככל שיתוסף בבטחון בהשי"ת ובהנהגה האמורה יתוסף בהברכה.

(אגרות קודש ח"כ אגרת ז'תרכב)

סכנה לבנימין הוא מצד שבנימין הוא "אחי יוסף".

ומה שבכל זאת חשש יעקב לשלוח את בנימין, הרי זה כדיוק לשון הפסוק: "וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה", כלומר: עתה יעקב כבר אינו חושש מפני עצם הסכנה שבדרך (וקטרוג השטן), אלא מפני בניו עצמם, כי חשד בהם שיש בדעתם לעשות לו רעה, או עכ"פ לא לשומרו היטב מפני מלך מצרים וכיו"ב, כשם שעשו ליוסף ושמעון. וכפי שממשיך ואומר: "לא ירד בני עמכם"; ולכן לא שייך שם דבר זה ש"השטן מקטרג בשעת הסכנה".

ולתנפל עלינו ולקחת אותנו לעבדים גו" (מג, יח), הבטיח להם האיש אשר על ביתו שאינו כן, אלא "שלום לכם" (שם, כג), ויוסף עצמו אכל עמם, עד ש"וישתי וישכרו עמו", כמו שהובא לעיל.

ויש לומר שיוסף רצה שכאשר יתוודע אל אחיו יאמינו לו, ולכן עשה כמה דברים כדי שאח"כ יתברר להם שכל מעשיו היו לרמוז להם שהוא יוסף ומתנהג עמם כאח. וזהו גם הטעם שאמר "וטבוח טבח והכן", שמכין עבורם סעודה מיוחדת, שזהו אות לחיבה יתירה.

ויש להוסיף עוד: נוסף על ההנהגה באופן של קירוב, מצינו שיוסף עשה כמה דברים שאחיו יחשדו שהוא יודע מי הם. וכמו זה שהושיב אותם לפניו "הבכור כבכורתו גו" (שם, לג²) (ומנאם לסדר תולדותם, כפרש"י) עד ש"ויתמהו האנשים איש אל רעהו" (שם).

וזהו גם הטעם לאמירת "וטבוח טבח והכן", שהדגיש ענין של "וטבוח": ענין הטביחה כהכנה לאכילה היא הנהגה חשובה שיש בה פרטים שתהי' שחיטה יפה, משא"כ בב"נ שאין מקום להדגיש הטביחה כשלעצמה, כי אינה אלא הכנה לאכילה.

וזהו היתה כוונת יוסף באמרו "וטבוח טבח והכן", שנקט לשון כזו לרמוז להם שהוא יודע מהנהג בבית יעקב שיש צורך להזהיר במיוחד על אופן טביחת הבהמה.

(32) ראה בארוכה אברבנאל (ועוד) פרשתנו שם. ולהעיר מרש"י שם, יד.

לכאורה י"ל שהווקק לזה כי לולא זה לא היו אוכלים את הבשר מחשש אבר מן החי, ולכן אמר "וטבוח", שהוא בשר נחירה²⁹. אבל קשה קצת, כי גם השבטים ידעו ע"ד שר הטבחים של פרעה (וישב לו, לו), שענינו שר של "שוחטי בהמות המלך" (רש"י שם³⁰), וא"כ בטח שגם אצל יוסף הי' כן, שטבחו הבהמות (ולא הי' בשר מן החי).

ויש לומר, דבפירוש פשט הכתובים לא יוקשה מעיקרא מה שנאמר זה בהכתוב, ובהקדם המסופר שם, דבהנהגת יוסף עם אחיו, מצינו דברים הפכיים: נאמר (פרשתנו מב, ז) "ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות", שהטעם בפשטות להנהגה זו הי'³¹ כדי לבחון אותם אם מתחרטים על מכירתם אותו (וכפי שמצינו שע"י הדו"ד עמהם הביאם לכך שאמרו "אבל אשמים אנחנו גו' ויען ראובן גו" (שם, כא-כב));

אבל לאידך מצינו שאע"פ שלכתחילה אסר יוסף את שמעון, הי' זה רק "לעיניהם, וכיון שיצאו הוציאו והאכילו והשקהו" (רש"י שם, כד) (ובודאי שכאשר חזרו למצרים סיפר להם שמעון כ"ז), וגם עתה הביאם אל ביתו לאכול אותו (וכאשר עלה על דעתם שזה רק "להתגולל עלינו

(29) ועפ"ז צ"ל שהשבטים שמעו (והבינו) דברי יוסף (לאשר על ביתו) "וטבוח טבח והכן" (והרי עמדו אז לפניו – שם, טו). ומ"ש אח"כ (שם, כה) "כי שמעו כי שם יאכלו לחם", אין הכוונה שרק אז שמעו זה (ראה תיב"ע שם), אלא זהו טעם על הכנת המנחה אז, כיון ש"שמעו (מכבר) כי שם יאכלו לחם".

(30) ראה גם חדא"ג מהר"ל ובאר שבע חולין שם (לפי' התוס' ש"פרע להו בית השחיטה היינו נחירה"). חי' הר"ן שם.

(31) ראה הערה 18 – בשוה"ג.

ד

ידחה הביאור דהכתוב בא לומר שהי' בשר
נחירה ולא אבר מן החי, ויבאר מה דלא
קשה מה שהוצרך הכתוב לומר "וטבוח
טבח והכן"

והנה כ"ז מתרץ רק השאלה איך אכלו
השבטים מטבח זה (ואיך הכינו יוסף עבורם),
אבל עדיין ק"ק פ' הדגשת הכתוב "וטבוח טבח
והכן" בלא דרשת הגמרא, דהא מצינו כמ"פ
בתורה ע"ד עריכת סעודות, ולא נתפרשו פרטי
ההכנות לסעודה, וכמו גבי לוט "ויעש להם
משתה גו" (וירא יט, ג²⁸), וכן אחרי לידת יצחק
"ויעש אברהם משתה גדול" (שם כא, ח) ועוד.

[ואינו דומה להאריכות בריש פרשת וירא
(יה, ו-ח) "וימרה אברהם גו' מהרי שלש סאים
קמח גו' ויקח בן בקר גו' ויקח חמאה גו'" – כי
שם כוונת הכתוב להדגיש גודל הכנסת אורחים
של אברהם אבינו וטרחתו בזה, וגם שנתן להם
מן המובחר כו', כפרש"י שם (שם, ז) "ג' פרים כו'
להאכילן ג' לשונות בחרדל"].

ומ"ש גבי יעקב ולבן "ויזבח יעקב זבח
בהר ויקרא לאחיו לאכל לחם", כמובא לעיל
(ובפרש"י "ויזבח יעקב זבח, שחט בהמות
למשתה") – ולא נאמר בקיצור "ויקרא יעקב
לאחיו לאכל לחם" ("כל דבר מאכל קרוי לחם").
רש"י שם) – ו"ל בפשטות, דכיון שיעקב שמר
כל תרי"ג מצות, הוצרך הכתוב להדגיש שיעקב
זבח הבהמות, דאל"כ לא הי' אוכל מזבחים
שזבחו "אחיו" ("אוהביו שעם לבן". רש"י שם).

(28) ומ"ש שם "ומצות אפה" – כי "פסח הי'" (רש"י
שם).

לומר שהשבטים לא היו נזהרים באיסור אחות
– מ"מ, לא נזכר בפירושו בפרש"י שהיו נזהרים
בקיום כל התורה כולה.

ואע"פ שהסברא נותנת, שכיון שיעקב שמר
כל התרי"ג מצות כאברהם בטח שגם הוא "צוה
את בניו ואת ביתו אחריו" לשמור "דרך ה'",²³
והשבטים שמרו תרי"ג מצוות – אולי יש לומר,
שהי' זה רק בהיותם בבית יעקב (בסמיכות
אליו)²⁴.

כלומר: ע"ד הפשט, הגדר דקיימו האבות
כל התורה כולה עד שלא ניתנה הוא חומרא
שקיבלו האבות ע"ע (כנ"ל), ואין זה מחייב²⁵
את השבטים וזרעם אחריהם להתנהג כמותם,
וכמפורש בעמרם שנשא יוכבד דודתו (וארא ו, כ).
ולכך לא הזכיר זה רש"י כלל (בנוגע להשבטים).

ועפ"ז מתורץ בפשטות איך הכין להם יוסף
טבח זה שלא נשחט כדיון, כי יוסף חשב שלא
היו נזהרים בבשר נחירה²⁶. ובפרט ע"פ פרש"י
לעיל²⁷ שיוסף הי' חושד את אחיו באבר מן החי,
וא"כ אם חשד אותם במה שנצטוו, כ"ש שאין
זהירים במה שלא נצטוו.

(23) ע"ד לשון הכתוב באברהם (וירא יח, יט). ולהעיר
מרש"י וישב (לו, ג), ויגש (מה, כז), ויחי (מח, א). ועוד.

(24) ע"ד באתרי' דרב כרב (שבת יט, ב). – ובהי'
חת"ס חולין שם (צא, א) שהשבטים לא שמרו כל
התורה בחו"ל (ע"ד מ"ש הרמב"ן תולדות כו, ה). וראה
גם שו"ת בית אפרים בהקדמתו לחלק יו"ד.

(25) להעיר ממושב זקנים פרשתנו מג, כו. תפארת
ישראל (למהר"ל) פ"כ. שו"ת הרמ"א ס"י.

(26) ראה ע"ד מושב זקנים שם. וראה פ' הב' בתוס'
חולין שם ד"ה כמ"ד. וראה הערה 24.

אבל ראה מפרשי רש"י לוישב לו, ב. ואכ"מ.

(27) וישב שם. וראה הערה 2.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

גדר שעבוד הערב

אנכי אערבנו מידי תבקשנו
(מג, ט)

בבבא בתרא (קעג, ב) איתא "אמר רב הונא,
מנין לערב דמשתעבד דכתיב אנכי אערבנו
מידי תבקשנו", ואף שנדחו דבריו בגמ' שם,
הובאה ילפותא זו בכ"מ (רש"י גיטין ג, א), מרדכי
ב"מ פרק ז, ב"י טור חר"מ סקכ"ט, ועוד).

ויש לעיין בזה, דלכאורה יהודה לא הי' ערב
על החוב אלא הוא הי' הלווה עצמו, וא"כ איך
ילפינן מהא דין ערבות (ועיין גם גירסת השאילתות
שאיילתא לא) בגמ' שם?

וי"ל, שאין הכוונה שאצל יהודה הי' דין
ערבות, כ"א, דמאחר שיהודה הגדיר את
התחייבותו ליעקב בשם ערבות, ילפינן מהא
שגם חיוב הערב להמלוה הוא באותו גדר של
התחייבות יהודה ליעקב.

דהנה גדר השיעבוד דערב יש לבאר בשני
אופנים, חדא, דהשעבוד שייך רק לחוב,
שמשעבד עצמו לשלם חובו של הלווה, ועוד אופן
דהערב עומד במקום הלוה ממש, דכשם שיש
שיעבוד הגוף על הלוה לשלם חובו (דפריעת
בע"ח מצוה) – מלבד שיעבוד ממון – כך חל
שיעבוד הגוף על הערב שעומד במקומו.

ועפ"ז י"ל שילפינן מיהודה שגדר שיעבוד
הערב הוא באופן השני, שהרי יהודה שעבד נפשו
לגמרי, וכלשון רש"י (ויגש מד, לב) "ואני נתקשרתי
בקשר חזק להיות מנודה מב' עולמות", וילפינן
מהא שגם אצל הערב השיעבוד הוא שיעבוד
הגוף, דעומד במקום הלוה ממש.

(ע"פ לקו"ש ח"ל עמ' 215 ואילך)

חיוב יוסף למול את המצריים

לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו
הי' יוסף אומר להם שימולו
(פא, נה. רש"י)

לכאורה הדבר תמוה ביותר, מדוע דרש יוסף
המצריים שימולו, איזו תועלת יש בזה?

ויש לומר בפשטות, דהנה בציווי הקב"ה
לאברהם על המילה אמר לו הקב"ה (לך יז, יג)
"המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך גו'", שמוטל
חיוב על בני משפחת אברהם שימולו גם אלו
הקנויים אליהם, ונמצאים ברשותם.

ועפ"ז, מכיון שיוסף הי' ה"שליט על הארץ"
(פרשתנו מב, ו), ובלעדו "לא ירים איש את ידו ואת
רגלו בכל ארץ מצרים" (שם מא, מד), הרי כל אנשי
מצרים היו שייכים אליו וברשותו, ועד שלדעת
כמה ראשונים (ראה הנסמן באנציקלופדי' תלמודית
ערך דינא דמלכותא) אנשי המדינה גופם קנוי
למלך, ולכן הי' עליו חיוב להשתדל שימולו גם
כל אנשי מצרים. וק"ל.

(ע"פ לקו"ש ח"י עמ' 136 ואילך)

”כי נר מצוה ותורה אור”: המשמעות הפנימית דנרות חנוכה ושאר נרות של מצוה

ג' חלוקות בנרות העשויין לאורה / גזירות היונים, המלחמה, הנס והמצוה מורים על ה”למעלה מטעם ודעת” / נרות חנוכה מטרתם היא הם בעצמם / ג' עניינים בלימוד התורה / לימוד התורה אפילו לא לשם התקשרות בה' / אינם בטלים לעולם”

בדיני התורה מצינו ג' גדרים ואופנים בנרות: א. נרות המקדש. ב. נרות שבת קודש. ג. נרות חנוכה.

והנה כל אחד מג' נרות אלו עשויים בשביל מטרה אחרת.

נר של שבת שהדלקתו היא בשביל שלום בית, שלא יכשל בעץ באבן¹. נרות של מקדש הדלקתן היא כדי ש”יאירו שבעת הנרות”². ונרות חנוכה הדלקתן היא לצורך ”פרסומי ניסא”.

ובאמת חלוקים נרות המקדש ושל ש”ק לנרות חנוכה בחילוק עיקרי: נרות ש”ק ונרות המקדש הדלקתן היא לשם תכלית מחוץ עליהן: נר של ש”ק הוא לשלום בית, ונר של מקדש הוא לעדות שהשכינה שורה בישראל³. אבל נר של חנוכה, הדלקתו אינה לשום עניין אחר מלבד לעצם המצווה שבהדלקה, דהתכלית שבנר הוא הנר עצמו.

(1) ראה שו”ע אדה”ז או”ח ריש סי' רסג.

(2) במדבר ח, ב.

(3) שבת כב, ב. עיין ספרא הובא בתוס' שם.

לקראת שבת

יט

ובכתוב שם נאמר רק ”וישימו גו” ולא נזכר שאכלו כ”א רק ”וישתו וישכרו עמו”.

[ואף שנאמר התם ”וישימו גו” ולמצרים האוכלים אתו לבדם כי לא יוכלו המצרים לאכול את העברים לחם כי תועבה היא למצרים, ובפרש”י ”ואונקלוס נתן טעם לדבר”, וז”ל התרגום ”ארי בעירא דמצראי דחלין לי”, עבראי אכלין” (שהעברים אוכלים צאן שהוא יראתם של המצרים)¹⁶ – ומזה משמע, שאחי יוסף אכלו אז¹⁷ בשר צאן – בדוחק עכ”פ י”ל שלא אכלו בפועל, והתרגום בא רק לבאר הנהגת עורכי השלחן, הטעם ל”וישימו גו” ולמצרים גו’ לבדם” (שלא ישבו לאכול עם העברים), ולא מדבר ע”ד אכילת השבטים בפועל¹⁸].

והכן כי אתי יאכלו האנשים” הוא, שהטבח הוא בשביל האנשים, ואין ראי’ מזה מהו מאכלו של יוסף. ובפרט ש”וישימו לו לבדו ולהם לבדם” (שם, לב).
16) ראה גם רש”י ויגש מו, לד. וארא ח, כב.
17) ראה רד”ק ואברבנאל שם, שהמצרים לא אכלו בשר בכלל ולכן לא אכלו עם השבטים שאכלו בשר.
18) ועוד: אין כוונת הת”א לפרש שבסעודה זו אכלו השבטים צאן ד”דחלין לי” – דכי אפשר לומר שיוסף צוה ”לאשר על ביתו” לטבוח טבח מיראתם של מצרים!?!* – אלא רק לתת טעם על הנהגת המצרים בכלל, שלא אכלו עם עברים בכלל כיון שהם אוכלי צאן.

19) וביצחק מביא ששמר שחיטה (כנ”ל ס”א), וכן פסח (רש”י תולדות כז, ט). ועוד.
20) ברש”י ויחי (מח, ט) ”שטר אירוסין ושטר כתובה”. אבל ראה בארוכה לקו”ש חלק ל’ ע’ 243 ואילך, שאין כוונת רש”י לאירוסין כו’ שלאחרי מ”ת. ע”ש.

21) ולכאורה כללות מעשה יהודה ותמר יוכיח (ראה מגיד משנה הל’ אישות פ”א ה”ד). – וברבותינו בעה”ת וישב (לח, יז) ועוד, שבא עלי’ ע”י קידושין, ואינו לפי פשוטו של מקרא כלל*. אלא י”ל שע”ד הפשט אין ראי’ ממעשה אחד כו’. ואכ”מ.
22) לקו”ש ח”ה ע’ 186 ואילך. שם ע’ 266 ואילך.

* ופשוטו שהיו ”בעירא דלא דחלין לי”, וכמפורש בפרש”י וישב (לז, לו) ”שר הטבחים – שוחטי בהמות המלך” (דלא כהתרגום, ראב”ע ורמב”ן שם), וכמ”ש במפרשים (רא”ם וריב”א שם. מושב זקנים (מבעה”ת) שם לט, א. ועוד).

ואפילו בצאן – ראה רש”י ויגש (מז, ו) ”על צאן שלי”.

ומ”ש (שם מו, לד) כי ”תועבת מצרים כל רועה צאן” – י”ל כי היו רועים גם צאן דחלין לי’. וראה רש”י בא (יא, ה בסופו) שעבדו לבכור [ואף ששם נאמר ”וכל בכור בהמה” – בפשטות כ”ה בכל המינים, גם בצאן. ולהעיר מרש”י בראשית ד, כ: לרועי בהמות . . . מרעה צאנו]. ואכמ”ל בזה.

אבל עדיין אין בזה לתרץ הנהגת יוסף, מהיכי תיתי הותר לו לשים לפניהם בשר נבילה, הא יש בזה משום ”לפני עיור”?

ולכך נ”ל דע”פ פשוטו של מקרא לא מצינו להכריח מן הכתובים שגם השבטים, בני יעקב, קיימו כל התורה כולה עד שלא ניתנה. ורק אצל האבות הביא רש”י עה”ת להכריח מן הכתובים דקיימו כל התורה כולה, וכמ”ש שאברהם קיים אפילו גזירות דרבנן (תולדות כו, ה), וכן ביעקב (ר”פ וישלח (ל, ה)) כ’ ”ותרי”ג מצות שמרתי”¹⁹ – אבל בנוגע לשבטים לא נזכר בפרש”י עה”ת בשום מקום²⁰ שהיו נזהרים בשמירת תרי”ג מצות.

ואדרבה: רש”י מביא בפירושו עה”ת (וישב לו, לה) (דעת ר’ יהודה) ש”אחיות תאמות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום”, שלדיעה זו לא היו נזהרים בכל תרי”ג מצות שהרי נשאו אחותם²¹; ואפילו לדעת ר’ נחמ”י (שמביא רש”י כפירוש שני) שנשי בני יעקב ”כנעניות היו”, ובמ”א²² נת’ שא’ מטעמי ר”ג שחולק על ר”י הוא לפי שמהדר אכבודם של ישראל ולא נראה לו

* אבל בנוגע לאיסור כלתו ויבמה לשוק – ראה בארוכה לקו”ש ח”ה ע’ 186 ואילך.

(*) אבל בנוגע לאיסור כלתו ויבמה לשוק – ראה בארוכה לקו”ש ח”ה ע’ 186 ואילך.

אבל דוחק קצת לומר שהאישי המצרי שעל בית יוסף ה' בקי בדיני שחיטה ורגיל בשחיטה שלא ידרוס וכו', ותו, הא לכמה דיעות (ראה נ"כ הרמב"ם הל' שחיטה פ"ד ה"ב), עיקר הפסול של שחיטת נכרי הוא להיותה שחיטת עכו"ם, כלשון המשנה חולין שם (והפסול בשחיטת נכרי שאינו עובר ע"ז הוא רק מדרבנן), ופסול זה שייך גם לפני מ"ת¹¹, שהרי המצרים עובדי ע"ז היו¹².

יתירה מזו: ע"ד הפשט – אין מקום לפרש שצוה יוסף לשחוט כדין (והממונה על ביתו ה' מנשה) – כי בין כך לא היו אחיו יכולים לאכול מטבח זה, שהרי הם לא ידעו שהוא יוסף, ולדעתם ה' (יוסף ו) השוחט עכו"ם.

[ובמהרש"א (חולין שם) מבאר שזהו דיוק ל' הגמ' 'פרע להם בית השחיטה', ד"אם ה' שוחט אחד מבית יוסף אפי' לפניו לא ה' מועיל כיון דשחיטת עכו"ם פסולה אפי' בעומד ע"ג, ופרע להם בית השחיטה היינו שיניח אותן שיפרעו להן בעצמן, ומציין לדבריו בחידושי הלכות, ששם מחלק בין לשון 'וטבוח' ול' 'והכן', ד'וטבוח' אינו לשון ציווי¹³, והיינו שלא צוה לאשר על ביתו לשחוט, אלא שיניח אותן לשחוט.

אבל בפרש"י עה"ת אין כל רמז לזה, והרי אין זה כלל לפי פשוטו של מקרא, שאחי יוסף הם ששחטו זבח זה].

11 וראה השקו"ט בבית האוצר שם, איך אכל יצחק משחיטת עשו, שפירש לע"ז (רש"י תולדות כה, כז).

12 אלא שבזה י"ל שהממונה על ביתו דיוסף לא ה' עובר ע"ז (ולכאורה ה' מפורסם לכל שיוסף לא עבר ע"ז). וראה הערה 18.

13 ומציין לפרש"י כאן. וי"ל שכוונתו רק לזה ש'וטבוח' אינו לשון ציווי, אבל בנוגע ל'והכן' הרי ברש"י כאן שפירושו 'ולהכך', משא"כ לפי' התוס' שם (ע"ד ההלכה) שהוא ל' ציווי. ואכ"מ.

ויש לומר יתירה מזו, שגם ליוסף אסור להאכיל את אחיו מטבח זה. דאף שנשחט כדין, מ"מ, כיון שהם חושבים שהוא נבילה, הרי אם יאכלוהו צריכים כפרה (כמפורש בגמ' נזיר כג, א) "מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה טעון כפרה וסליחה", וגם ע"פ פשוטו של מקרא כן הוא, כפרש"י עה"פ (מטות ל, ו מנזיר שם) "וה' יסלח לה" – במה הכתוב מדבר, באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה כו' זו היא שצריכה סליחה" – וא"כ גם יוסף אסור להאכילם בשר זה מצד "לפני עור" (ראה תוד"ה דמחיל קידושין לב, א¹⁴).

וי"ל שגם מהאי טעמא לא פרש"י שהיתה כאן שחיטה כשירה, כיון שאין זה מועיל כלל להתיר בשחיטה לשבטים.

ג

יבאר ההיתר דשחיטה זו לדינא, ע"פ המתפרש מפשטות הכתובים ולא בדרך הדרש ובהא דאכלו השבטים מבשר זה, אף שהי' אסור, י"ל שלא ה' אסור באכילת הבשר כי היו מוכרחים בזה מצד יראת המלכות (וע"ד מ"ש במהרש"א (שבת קלט, א ד"ה ולקדקד) לענין "וישתו וישכרו עמו" (פרשתנו מג, לד), שבאותו יום שתו יין עם יוסף – אף שהם חשבוהו לנכרי והוי סתם יינם שאסור (מדרבנן) – אלא ש"מפני אימת המלכות" הותר). ועוד י"ל (בדוחק עכ"פ), שבפועל לא אכלו השבטים מהטבח שהושם לפניו¹⁵.

14 אבל יל"ע להסברא (דלקמן בפנים) שהותר להם בשר זה מפני אימת המלכות – אם יש בזה לפני עור, כיון שלדעתם אוכלים בהיתר (מפני האונס), ולפי האמת ה' שחוט כדין.

15 ובנוגע ליוסף עצמו יש לפרש כן באופן מרווח, שלא אכל מטבח זה, דפשטות ל' הכתוב 'וטבוח טבח

ראיה לדבר: בנר של שבת מצינו דין: "ב' או ג' בעלי בתים שאוכלין על שלחן אחד ומברכים כל אחד על מנורה שלו יש מפפקין לומר שיש כאן ברכה לבטלה, לפי שכבר יש שם אורה מרובה מנורות שהדליק הראשון. ויש מיישבין המנהג שכל מה שניתוספה אורה בבית יש בה שלום בית ושמחה יתירה להנאת אורה בכל זוית. ומכל מקום אפילו לפי דעתם לא יברכו שנים במנורה אחת שיש לה קנים הרבה". והיינו, שאחר שכבר יש את ה"אורה" שצריך לשלום בית, א"א לברך עוד. משא"כ בהל' חנוכה מצינו דין להיפך⁵: "נר שיש לה שתי פיות, עולה לשני בני אדם" ולא מצינו שחוששים שאין צריך לעוד אורה. ומכאן שהדלקת נ"ח אינו לאורה כפשוטו, ועצם הוויתו של הנר היא המצווה.

שמא תשאל: והלא גם נר חנוכה עניינו ומטרתו הוא להאיר חוצה לו, דזהו כל העניין דפרסומי ניסא. אבל באמת אינו כן, ד"פירסומי ניסא" אינו עיקר הענין דנ"ח, והא ראייה ש"בשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו"⁶ (ומברך), אף שאין פירסומי ניסא.

תוכן כל זה בדרך הפנימיות:

תורף העניין דחנוכה קשור במה ש"למעלה מטעם ודעת": הן גזירות היוונים, הן מסירות הנפש של בני ישראל שהביאה את הנס דחנוכה, הן הנס עצמו, והן המצוות שתקנו חכמים לזכר הנס.

ובפרטיות: גם להיוונים לא ה' איכפת (כ"כ) שישראל ילמדו תורה, אלא שרצו שלימוד התורה יהי' רק מצד השכל שבתורה, "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"⁸, וכל עיקר מלחמתם היתה שבקשו "להשכיחם תורתך" – להשכיח ח"ו את ישראל שהתורה היא תורת ה'. ועד"ז במצוות, שמלחמת היונים היתה נגד האלוקות שבמצוות, מה שהמצוות הם רצונו ית'. דזהו הדיוק בלשון "להעבירם מחוקי רצונך" – "חוקים" דוקא. שעל המצוות השכליות לא התנגדו, וכל המלחמה הייתה נגד "החוקים" שלמעלה מטו"ד. וכמו"כ היתה המלחמה נגד קיום כל המצוות באופן ד"רצונך" – מפני שכך ציוה הקב"ה למעלה מטעם ודעת⁹.

4 שו"ע אדה"ז סי' רסג סי' וראה גם במקומות המסומנים שם.

5 שבת כג, ב.

6 שם כא, ב. ואף דצריך נר אחר להיכר – הרי גם באין נר שני מברך ומדליק.

7 ראה בארוכה בכ"ז מאמר ד"ה מאי חנוכה תש"א. מאמר ד"ה תנו רבנן מצות נ"ח תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ב עמ' יז ואילך).

8 ואתחנן ד, ו.

9 להעיר גם מהמסופר במדרשי חז"ל (ראה ב"ר פ"ב, ד. ובכ"מ) שאמרו "כתבו לכם כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל". ואין סתירה לזה ממ"ש הרמב"ם (ריש הל' חנוכה) "ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעטוק בתורה ובמצוות" (ומהידוע (מגילת אנטיוכס) שגזרו על מילה חודש ושבת) – דיש לומר, שהתחלת ועיקר המלחמה היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", ומזה נשתלשלו א"כ הגזירות על קיום התנו"צ בפועל. וכהסדר בלשון הרמב"ם "בטלו דתם (ואח"כ) ולא הניחו אותם לעטוק בתורה ובמצוות".

מטעם זה טמאו היוונים את כל השמנים שבבית המקדש. דבכלל דיני טומאה וטהרה הם למעלה מן השכל וההבנה, כמאמרם ז"ל¹⁰ "אמר הקב"ה חוקה חקקתי, גזירה גזרתי, ואי אתה רשאי לעבור על גזרתי". ולכן טמאו היוונים כל השמנים שבהיכל להראות מלחמתם בעניין שלמעלה מטו"ד.

גם עבודת ישראל ומלחמתם ביוונים הייתה למעלה מטעם ודעת. דע"פ שכל לא היה מקום למלחמה חלשים נגד גיבורים, מעטים נגד רבים וכו' – ורק מכח המסירות נפש עבור התורה והמצוות, מס"נ שלמעלה מטו"ד – יצאו למלחמה.

והנס הי' אף הוא באופן של למעלה מטו"ד (נוסף ע"ז שכל נס הוא למעלה מטו"ד, הנה בנס חנוכה יתירה מזו) שבנס זה הי' במיוחד הענין של "להראות חבתן של ישראל" שמדליקין בשמן טהור (אף שטומאה הותרה בציבור¹¹) – דחיבה זו היא למעלה מטעם ודעת.

ומאחר שנס פך השמן מורה על הקשר והשייכות בין ישראל לאביהן שבשמים, שהוא – כנ"ל – למעלה מטעם ודעת ואין בו שום הגבלה¹², לכך תיקנו חכמים שעיקר המצוה דחנוכה יהיה הדלקת נרות. דלכאורה יוקשה: מאחר והעיקר היה הניצוח במלחמה, למה נקבע הזיכרון דוקא בנרות לזכר נס פך השמן והיה העיקר צ"ל ההלל וההודאה שנתקנו על המלחמה. ועכשיו הטעם מובן: דכל מהות המלחמה והניצחון רמוז בהנס דפך השמן – שהוא העניין שיהודי קשור עם הקב"ה למעלה מטעם ודעת.

אחרי כל זאת יובן טעם החילוק בין נרות חנוכה לשאר נרות מצווה. דזה ששאר נרות מצווה עניינם הוא האור היוצא מהם להאיר (אם לשלום בית, אם ל"עדות לכל באי עולם") – הוא דווקא באותם נרות שמלכתחילה סיבת תיקונם היה באמת בשביל האורה. אבל נרות חנוכה מתחילתן תוקנו כדי להזכיר את הקשר והייחוד שבין קוב"ה לישראל עם קרובו שהוא למעלה מטו"ד, כפי שנתגלה בנס – ולזאת, כמו שאי-אפשר לומר ח"ו שחבת הקב"ה לישראל היא משום טעם שבעולם, אלא כן הוא למעלה מטעם ודעת – כך בנרות המבטאים ומגלים עניין זה אין הדלקת הנר אמצעי לאיזה דבר, כי אם היא העניין בעצמו.

העולה מן האמור שבנרות מצווה העשויים לאורה יש ג' מינים: א. נרות שבת, העשויים לאורה דשלום בית. ב. נרות המנורה הטהורה דביהמ"ק, העשויים לאורה ד"עדות היא לכל באי עולם

או יש לומר, שבנוגע לזמן בפועל הי' הסדר להיפך, מן הקל אל הכבד: דתחילה גזרו על תומ"צ בפועל, ואח"כ גזירה קשה יותר – על עצם הדת (ומה שהרמב"ם מקדים "בטלו דתם" – כי זה הי' עיקר המכוון שלהם).

10) במ"ר ר"פ חוקת. רמב"ם סוף הל' מקואות.

11) ראה בכ"ז פני יהושע שבת כא, ב. שו"ת חכם צבי סימן פז.

12) כידוע שטעם ודעת והגבלה – היינו הך. דכל אהבה שהיא ע"פ טעם ה"ה מוגבלת בהטעם שלה. ורק אהבה עצמית שאין לה שום טעם וסיבה ("אינה תלויה בדבר") ה"ה אהבה בלתי מוגבלת, כיון שאינה תלויה בשום דבר.

זו כשרה לדינא, דהנה, בפירושו עה"ת כתב: "וטבוח טבח והכן – כמו ולטבוח טבח ולהכן, ואין טבוח לשון ציווי שהי' לו לומר וטבח", ולא הזכיר אפילו ברמז הא דשחיטה זו כשירה היתה³.

ועד"ז לא פירש ורמזו לעיל (ויצא לא, נד) מ"ש (גבי יעקב ולבן) "ויזבח יעקב זבח בהר ויקרא לאחיו לאכל לחם" שהיתה שחיטה כשרה⁴.

אבל בפשטות י"ל, דרק לעיל (תולדות כז, ג⁵)

גבי יצחק שנדגש "שא נא כליד", ד"שא" הוא "ל' השחזה. . . חדר סכינך ושחוט יפה שלא תאכילני נבילה" (כפרש"י שם), שזהו הפירוש דלשון זביחה וטביחה, ידעינן שאצל האבות (כולל יעקב) היתה שחיטה כשרה. ורק מזה ילפינן אף לשחיטת יעקב, ולכך לא נתפרש ברש"י על הכתוב דיעקב. אמנם גבי השבטים, נראה דאין מוכרח בפירוש הכתובים הא דקיימו כל הדינים, כדלקמן.

ובהקדים, דבנדו"ד הרי אמר יוסף "לאשר על ביתו" לטבוח, וא"כ הי"ו שחיטת נכרי⁶, שגם אם נעשתה כדיון (וישראל עומד ע"ג) שחיטתו נבילה (משנה חולין יג, א⁷). ויש להעיר בזה, דבתיב"ע מפרש שהממונה על ביתו הי' מנשה,

3) זה שרש"י לא פי' ש"והכן" קאי על נטילת גיד הנשה י"ל כי (ע"ד הפשט) זה יכול כאו"א ליטול בעת אכילתו. אבל עדיין מקום לפרש שקאי על שאר הכנות הדרושות (כמו מליחה כו). ובבחי"י כאן "והכן זה ניקור חלב".

4) ומ"ש שם "שחט בהמות למשתה" י"ל כוונתו לשלול שלא הי' לקרבן (רא"ם שם).

5) ולהעיר מרש"י וירא כב, ו.

6) וראה חדא"ג מהרש"א (הובא לקמן ס"ג), חי' חת"ס ועוד חולין שם.

7) וראה לקמן בפנים ובהנסמן שם.

8) והוא היפך הפשט – שהרי הי' אז קטן (ראה דעת זקנים מבעה"ת פסוק יז, ועוד).

9) לקו"ש ח"ה ע' 143 ואילך.

10) וראה בפרטיות לקו"ש שם ובהערות.

ב

ידחה הסברא דשחיטה זו היתה פסולה מדין שחיטת נכרי

אמנם, לכאורה הי' מקום לומר שהיתה שחיטה כשירה (אף שהשוחט הי' מצרי), בהקדם המבואר במ"א⁹ בהא דקיימו האבות כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנחלקו המפרשים (ראה פרשת דרכים ובית האוצר שבערה 5. וש"נ) אי יצאו האבות מכלל בני נח או לא יצאו מכלל ב"נ – שע"ד הפשט מסתבר לומר שקיום כל התורה ע"י האבות הי' חומרא שקיבלו על עצמם, ואין בכלל (ובכח) קבלה זו להפקיעם מדין ב"נ (והלשון "גירות" שמצינו אצל האבות היא רק בנוגע להוסיף על הנהגת ב"נ – ע"ד שם המושאל (רש"י לך יב, ה¹⁰)).

ועפ"ז י"ל דהפסול של שחיטת נכרי (כשנעשתה כדיון) לא שייך לפני מ"ת, כיון שהאבות לא יצאו מכלל בני נח (ראה גם בית האוצר שם אות יט). וא"כ יוסף שצוה "לאשר על ביתו" שישחט כדיון, שחיטתו כשירה אף שהוא מצרי.

שהשכינה שרויה בישראל". ג. נרות חנוכה שעניינם אינו בדבר שחוץ להם, אלא הם עשויים למצווה בעצם הדלקתם.

ביאור ג' חלוקות אלו בדרך פנימיות התורה:

"אין אור אלא תורה שנאמר: כי נר מצוה ותורה אור"¹³, ובאור דתורה יש ג' חלוקות כנגד ג' החלוקות בנרות הללו¹⁴:

א. ע"ד נרות שבת העשויים לשלום בית: "כל התורה כולה לא ניתנה אלא לעשות שלום בעולם"¹⁵. והוא קאי על לימוד התורה כדי לדעת את המעשה אשר יעשון ו"לא יכשל בעץ ובאבן", ועי"ז נעשה שלום בעולם¹⁶.

ב. ע"ד נרות המקדש העשויים לעדות על השכינה השרויה בישראל: "תלת דרגין אינון מתקשרן דא בדא, קוב"ה אורייתא וישראל"¹⁷ דע"י התורה ישראל מתקשרין בקב"ה ומתדבקים בשכינה. והיינו, שלומד תורה כדי להידבק בבורא ית"ש¹⁸.

ג. ע"ד נרות חנוכה שאינם עשויים לשום דבר חוץ עליהם, ורק לגלות את הדביקות בין קוב"ה וישראל שלמעלה מטעם ודעת: והוא קאי על לימוד התורה "לשמה" בלי שום תכלית צדדית, ואפילו לא התכלית שע"י התורה יגיע לדביקות בה' (והתורה היא אמצעי לדביקות, דוגמת הנרות שבביהמ"ק שהם אמצעי לגלות שהשכינה שרויה בישראל). אלא שהתורה עצמה היא חלק מהקב"ה (דכמו בנרות חנוכה שאינם אמצעי לשום דבר, והם עצמם התגלות הדביקות בין הקב"ה לישראל שלמעלה מטו"ד).

ובלשון התניא קדישא¹⁹: "רצון העליון הוא הדבר הלכה בעצמה, שמהרהר ומדבר בה, שכל ההלכות הן פרטי המשכות פנימיות רצון העליון עצמו, שכך עלה ברצונו ית' שדבר זה מותר או כשר או פטור או זכאי או להיפך. וכן כל צרופי אותיות תנ"ך הן המשכת רצונו וחכמתו המיוחדות באין-סוף ברוך הוא בתכלית היחוד, שהוא היודע והוא המדע כו"²⁰ וזהו שכתוב דאורייתא וקוב"ה כולא חד". דהיינו: דיש בחינה שלימוד התורה (וקיום המצוות) הם להיות כמרכבה הבטלה למנהיגה, וכך

13 תענית ז, ב.

14 בג' חלוקות אלו ראה בארוכה גם במאמר ד"ה וקבל היהודים תיש"א.

15 רמב"ם סוף הל' חנוכה (מספרי). וראה לקו"ת ד"ה החלצו, וביאורו בביאור מרו"ל (סנהדרין צט, ב) כל העוסק בתורה לשמה משיים שלום כו'.

16 וראה מש"נ בזה בקונט' הדרן על מסכתות בני"ך תנש"א" (נד' כהוספה לספר-השיחות תנש"א, וכן בס' תורת-מנחם הדרנים על רמב"ם וש"ס). ובכ"מ.

17 זח"ג עג, א.

18 כמבואר כ"ז בתניא פ"ה.

19 פכ"ג.

20 כלומר: דבקב"ה א"א לחלק ח"ו בינו לבין חכמתו ית', והכל חד ממש.

בדיני שחיטה אצל השבטים

יביא מדרש הגמ' ויוסף פרע בית השחיטה, ויבאר דזהו רק מן הדרש וע"פ הפשט לא מצינו ששחטו; יקדים דליכא לפרש שהי' מותר מהא דשחיטת נכרי מותרת קודם מ"ת; יסיק דלא הי' אסור באכילתו, ולא בהגשתו מדין ולפני עיור, כיון דלפי הפשט לא קיימו השבטים כל הדינים.

א

יקדים דהא דשחיטת יוסף כשירה היתה אינו לפשטות הכתובים

גרסינן במס' חולין (צא, סע"א. וכ"ה בתיב"ע עה"פ) "מאי דכתיב (פרשתנו מג, טז) וטבוח טבח והכני' פרע להן בית השחיטה, והכני' טול גיד הנשה בפניהם". ובפרש"י שם: "פרע להן בית השחיטה – שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכלי², לפי שבני יעקב שומרי מצוות היו (ראה

ויק"ר פ"ב, יו"ד. וראה פרשת דרכים ובית האוצר בתחלתו. וש"נ), דאע"פ שלא נתנה תורה מקובליון היו מאבותיהם".

והנראה בזה, דזהו פירוש הכתובים ע"פ דרש הגמרא, אמנם באם נלמד הכתובים כפשוטם ע"פ מה דפירש רש"י על התורה – יש לפרש בהכתובים בדרך אחר, דלא היתה שחיטה

את אחיו בשר נחירה (וברש"י בע"י הגירסא "אנו אוכלים"). ואולי י"ל כי תמורת זה שהוא חשדן באבר מן החי (רש"י וישב לו, ב. מתנחומא וב"ר שם) לא רצה שיחשדו אותו (אפילו) בבשר נחירה. וראה לקמן הערה 29.

1 ראה הג"ה על גליון הש"ס דפוס ווילנא.
2 צע"ק ההדגשה "אני אוכל", ולא שלא להאכיל

בטלים לקב"ה נותן התורה ומצווה המצוות. אבל כאן מדובר שהתורה עצמה היא חלק מהקב"ה!²¹

ידועים דברי הרמב"ן²² ש"נרות חנוכה אינם בטלים לעולם" – ולפי המתבאר ניתן בזה תוספת טעם לשבח בדרך הפנימיות: ד"עולם" הוא מלשון "העלם והסתר" שבעולם אין גילוי אלוקות. ו"נרות חנוכה אינם בטלים לעולם" הם למעלה מהעלם וההסתר דהגלות ודהעולם בכלל. דמכיון שנרות אלו עניינם לגלות את הקישור והייחוד של נשמת כל איש ישראל עם הקב"ה, ודבר זה א"א לבטלו בשום דרך שבעולם.

פנינים

דרוש ואגדה

קדושת עם ישראל

חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה
חולין הוא לנו, לשון גנאי
(מד, ו. רש"י)

יש לבאר זה ע"ד הרמז:

כתיב (ראה יד, ב) "כי עם קדוש אתה לה'
אלוקיך", שבני ישראל קדושים הם, ועוסקים רק
בעניני קדושה ועבודת השי"ת.

ואף שהתורה צוותה "ששת ימים תעבוד
ועשית כל מלאכתך" (יתרו כ, ט), שצריכים
להתעסק גם עם עניני עוה"ה, הרי נצטוינו ג"כ "כל
מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות פ"ב מ"ב) ו"בכל
דרכיך דעהו" (משלי ג, ו), שכוונת ההתעסקות
בעניני עוה"ה היא להעלות ולזכר את העולם הזה,
עד שיהי' כלי לקדושתו ית'.

וזהו "חולין הוא לנו לשון גנאי", דאמרו
השבטים לשלוחי יוסף, שזה שהם אומרים
"חולין הוא לנו", שבני ישראל שייכים לעניינים
של "חולין" ודברים שאינם קשורים לקדושתו
ית', ה"ז "גנאי" והיפך האמת, כי ישראל עם
קדוש הוא ואין ביניהם ולגשמיות עוה"ה שום
קשר ושייכות.

(ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 359 ואילך)

"גירות" בעניני עולם הזה

וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל
אחיו
(כג, ז)

ברש"י עה"פ מפרש "שאלו... יש לך בנים א"ל
יש לי עשרה, א"ל ומה שמם, א"ל בלע ובכר וגו',
א"ל מה טיבן של שמות הללו, א"ל כולם ע"ש אחי
והצרות אשר מצאוהו. בלע שנבלע בין האומות.
מיד נכמרו רחמיו. נכמרו – נתחממו".

ויש לבאר זה ע"פ דרך החסידות:

אי' בלקוטי תורה (בהר מ, ד) "הנה ישראל
נקראו על שם יוסף, כדכתיב נוהג כצאן יוסף,
וצריך לעורר רחמים על בחי' בנימין, שנק' בן
אוני... ולרחם על ניצוץ אלקות שבו".

ועפ"ז יש לבאר שברש"י נרמז איך יוכל
האדם לעורר בעצמו את הרחמים על נפשו:

בתחלה צריכים להתבונן במעלת הנשמה –
ע"ש אחי", שבתחלה היתה הנשמה דבוקה להקב"ה,
"חצובה מתחת כסא הכבוד", וקדושה לאין שיעור.

אך לאח"כ הגיעו ה"צרות אשר מצאוהו" ו"נבלע
בין האומות", כלומר, שממקום מעלתה ירדה
הנשמה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא", ונתלבשה
בגוף חומרי, ביחד עם נפש הבהמית ויצר הרע,
ועד שהאדם יכול לעבור על רצון השי"ת ר"ל.

וכשמתבוננים בכ"ז באמיתיות ואלביא
דנפשי, הרי "נכמרו – נתחממו", שלב האדם
מתחמם ברשפי אש שלהבת, ומתמרמר מאוד על
מעמדו ומצבו, ומעורר רחמים על הנשמה.

ועי"ז מעורר הרחמים שלמעלה, ומרחם עליו
הקב"ה ומוציאו ממצבו הנחות, ומעלהו למעלה
מעלה.

(ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 348 ואילך)

21) ולימוד התורה באופן כזה מתגלה גם בהנהגתו בשעת לימוד התורה: "דזה שידוע שאורייתא וקוב"ה כולא חד, פועל עליו שמוסר ונותן את עצמו ללימוד התורה בלי כל חשבונות (גם לא החשבון שע"ז יתקשר בהקב"ה)" (ל' המאמר ד"ה וקבל היהודים תיש"א אות ו).

22) ר"פ בהעלותך.